

MARIUSZ R. SZCZEPAŃSKI¹, DOROTA WROŃSKA-PILAREK¹, MAGDALENA JANYSZEK²

¹Katedra Botaniki Leśnej
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

²Katedra Botaniki
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

DENDROFLORA ZABYTKOWEGO PARKU DWORSKIEGO W MAŁYM BUCZKU W WOJEWÓDZTWIE WIELKOPOLSKIM

THE DENDROFLORA OF THE HISTORICAL MANOR PARK IN MAŁY BUCZEK
IN GREATER POLAND VOIVODESHIP

Abstrakt

Wstęp. Znajdujący się na terenie Nadleśnictwa Lipka park dworski w Małym Buczku założono w XVIII wieku. Ze względu na cenną i bogatą dendroflorę oraz wartość historyczną został wpisany do rejestru zabytków w 1983 roku. Na początku był własnością prywatną, obecnie należy do Skarbu Państwa. Celem przeprowadzonych badań była analiza stanu dendroflory.

Material i metody. Inwentaryzację parku wykonano w 2014 roku. Pomierzono obwody i wysokości oraz określono stan zdrowotny drzew o obwodzie od 15 cm. Za pomocą taśmy mierniczej zmierzono powierzchnię zajmowaną przez krzewy (m²). Ustalono także lokalizację drzew pomnikowych.

Wyniki. W parku rośnie 66 taksonów drzew, krzewów i pnączy przynależących do 25 rodzin. Ponad połowa z nich jest obcego pochodzenia (kenofity). Zinwentaryzowano 2257 okazów. Stan zdrowotny większości z nich (85%) oceniono jako dobry lub bardzo dobry. Na terenie parku rośnie jeden gatunek chroniony – cis pospolity (*Taxus baccata*) oraz 11 pomników przyrody.

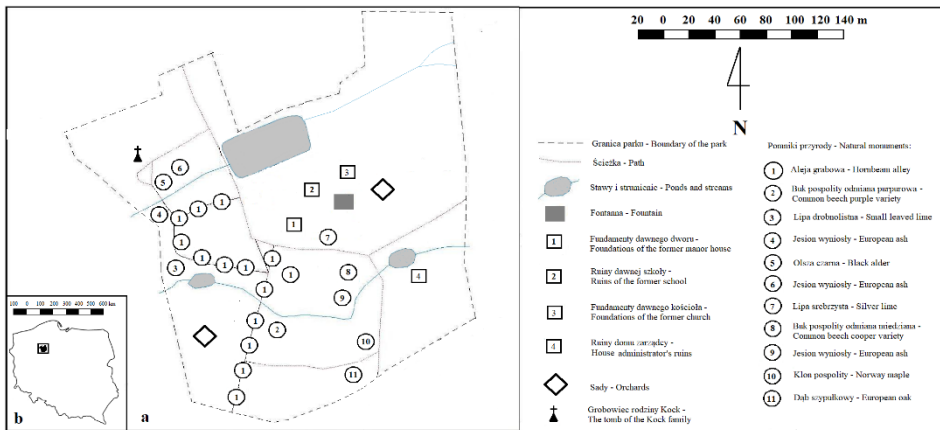
Wnioski. Obecny stan badanego parku można uznać za zadowalającą, a jego dendroflorę za cenną i różnorodną. Największym walorem tego obiektu jest występowanie 145 okazałych drzew, z których 68 ma obwody pomnikowe. Należałoby, zgodnie z założeniami planu rewitalizacji parku, kształtować dendroflorę i układ przestrzenny w taki sposób, aby zachować jego zabytkowy charakter.

Słowa kluczowe: rośliny drzewiaste, inwentaryzacja parku, Nadleśnictwo Lipka, pomniki przyrody

Wstęp

Parki i ogrody są wyrazem kultury kraju, w którym istnieją, oraz świadectwem jego zasobów przyrodniczych (Bożętka, 2007). Parki zabytkowe pełnią wiele różnorodnych funkcji: edukacyjne, kulturalne, rekreacyjne czy historyczne. Są miejscem występowania okazałych drzew, w tym licznych pomników przyrody. Stanowią ostoję rzadkich gatunków fauny i flory. Obiekty te często są atrakcją i wizytówką danego regionu (Kasprzak, 2011; Olaczek, 1978).

W Polsce dotychczas zewidencjonowano 9738 parków i ogrodów historycznych, z czego 7404 wpisane są do rejestru zabytków (Główny..., 2015). Parków dworskich jest w kraju 3323, natomiast pałacowych i zamkowych 2125. Obecnie na terenie województwa wielkopolskiego stwierdzono istnienie 1035 parków zabytkowych, z czego 487 to parki dworskie a 336 pałacowe i zamkowe (Bożętka, 2007; Ochrona..., 2016). Na terenie powiatu złotowskiego 18 parków wpisanych jest do rejestru zabytków. Osiem z nich znajduje się w gminie Złotów (Złotów, Stawnica, Sławianowo, Skic, Radawnica, Grodno, Buntowo, Nowy Dwór), pięć w gminie Lipka (Lipka, Mały Buczek, Potulice, Debrzno Wieś, Scholastykowo), trzy w gminie Krajenka (Krajenka, Maryniec, Bartoszkowo), po jednym parku w gminach Zakrzewo (Kujan) i Jastrowie (Trzebieszki) (<http://poznaj...>). Park dworski w Małym Buczku (rys. 1.) został wpisany do rejestru zabytków 12.10.1983 roku pod numerem A-465, jego właścicielem jest Skarb Państwa, a zarządcą Nadleśnictwo Lipka.

Rys. 1. Granica (linia przerywana) zabytkowego parku dworskiego w Małym Buczku (a) oraz położenie badanego obiektu w Polsce (b)

Dendroflorę parku wcześniej badali Majewski (1981), Dolla (2005) oraz Kujawa-Pawlaczyk (2005), jednak nie podali oni pełnej liczby okazów. Projekt rewitalizacji obiektu sporządziły Knaflowska i Kańduła (2012).

Celem pracy było wykonanie inwentaryzacji dendroflory zabytkowego parku dworskiego w Małym Buczku i jej waloryzacja oraz zaproponowanie wskazań ochronnych dla zachowania wartości przyrodniczych, estetycznych i kulturowych tego obiektu.

Material i metody

Historia założenia parkowo-dworskiego w Małym Buczku

Pierwsza wzmianka o dworze otoczonym parkiem w Małym Buczku pochodzi z 1737 roku. Został on założony przez biskupa Warmii Adama Stanisława Goetendorfa-Grabowskiego. Po Grabowskich w roku 1874 majątek przejęła rodzina Kock, a w roku 1927 dwór przeszedł na własność Caritasu w Pile, który w tym samym roku dobudował do budynku jeszcze jedno skrzydło oraz wznosił kościół. We dworze powstała Katolicka Wyższa Szkoła Ludowa, która kształciła rolników. W 1937 roku obiekt przeszedł w ręce młodzieży hitlerowskiej, a w styczniu 1945 roku Rosjanie podpalili jego nowo wybudowaną część wraz z kościołem pw. Chrystusa Króla (Bończa-Bystrzycki, 2004). W starej części dworu przez pewien czas po wojnie odbywały się szkolenia dla rolników. W latach 50. ubiegłego wieku również ona została rozebrana. Nieistniejący obecnie dwór był usytuowany pośrodku parku. Wzniesiony na nieregularnym planie, składał się z głównego korpusu, do którego dostawione były dwie przybudówki. Według mapy z 1932 roku na północ od dworu znajdował się staw (Auer i in., 1999; Drobiewska, 2007; Goerke, 1918; <http://www.gminalipka...>; <http://www.polskiezabytki...>; Krajna-Wielatowski, 1928; Vollack, 1989).

Do roku 1945 w parku stały dwór, kościół i szkoła, które zostały rozebrane, a użyte w ten sposób materiały przeznaczono na odbudowę powojennej Warszawy i postawienie szkoły w pobliskim Batorowie. Pozostały jedynie fundamenty (Zdrenka, 2010). Do dziś zachował się więc tylko park, który stopniowo zmieniał swój charakter (<http://www.gminalipka.pl...>). Określenie pierwotnego stylu parku jest trudne, ponieważ obiekt był kilkakrotnie przebudowywany. Niemniej jednak występują tu elementy ogrodu barokowego, parku eklektycznego, naturalistycznego oraz krajobrazowego.

Obecnie park jest zagospodarowany pod kątem rekreacyjnym. Postawiono dwie wiaty na ognisko, nieopodal parkingu znajduje się niewielki plac zabaw dla dzieci i boisko do siatkówki.

Obiekt badań

Park jest położony w południowej części wsi Mały Buczek (GPS: 53°28'09.8"N, 17°16'22.8"E), w województwie wielkopolskim, powiecie złotowskim w gminie Lipka. Jest on oddalony o blisko 3 km od miejscowości Lipka i 80 km na północny zachód od Bydgoszczy. Park znajduje się na terenie leśnictwa Osowo (wydzielone 132 m), należącego do Nadleśnictwa Lipka, które podlega Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Pile.

Od zachodu obszar parku jest ograniczony polami uprawnymi. Od północnego zachodu graniczy z niewielkim cmentarzem, od północy z zabudowaniami wiejskimi, od północnego wschodu z borem sosnowym, od wschodu z łąką, od południowego wscho-

du zabudowaniami wiejskimi, a od południa z drogą lokalną. Na terenie parku znajdują się trzy zbiorniki wodne i dwa strumienie, a także fundamenty dawnego dworu i kościoła oraz ruiny szkoły i domu zarządcy (rys. 1). Obecnie powierzchnia parku wynosi 7,6 ha. Dawniej w południowo-zachodniej i centralnej części parku znajdowały się sady, o czym dziś świadczą wiekowe jabłonie.

Inwentaryzacja

Inwentaryzację przeprowadzono w sezonie wegetacyjnym 2014 roku. Przynależność taksonomiczną oraz nazewnictwo roślin drzewiastych określono według Senety i Dolańskiego (2011).

Pomierzono wszystkie drzewa o obwodzie od 15 cm. Pomiar obwodów na wysokości 130 cm wykonano taśmą mierniczą z dokładnością do 1 cm. Drzewa zrosnięte u podstawy, a rozdzielające się na wysokości poniżej 130 cm traktowano jako odrębne okazy. Wysokości drzew pomierzono wysokościomierzem Suunto PM-5/1520 z dokładnością do 1 m. Powierzchnie zajmowane przez krzewy podano w metrach kwadratowych. Ustalono, na jakich gatunkach drzew rosną pnącza. Stan zdrowotny badanych roślin drzewiastych określono według skali Kamińskiego i Czerniaka (2000): klasa 5 – drzewa całkowicie zdrowe, nieznaczny posusz do 5% korony, poprawny pokrój, niewielkie uszkodzenia, brak konieczności wykonywania zabiegów pielęgnacyjnych; klasa 4 – drzewa o posuszu do 15%, konieczne niewielkie zabiegi pielęgnacyjne, niewielkie nekrozy, uszkodzenia, niewielkie dziuple, niezagrzybione; klasa 3 – drzewa o posuszu do 25% korony, połamane gałęzie, konieczność prowadzenia poważnych cięć pielęgnacyjnych, martwice kory i drewna niewielkie, płytkie dziuple, oznaki zagrzybienia, żery owadzie; klasa 2 – drzewa o posuszu do 35% korony, poważna nekroza liści, rozległe uszkodzenia pnia, konieczność wykonywania natychmiastowych cięć, głębokie dziuple; klasa 1 – drzewa o posuszu powyżej 35% korony, poważna nekroza liści, bardzo głębokie dziuple, martwice silne zagrzybione, obumierające; klasa 0 – drzewa martwe. Gatunki chronione i zagrożone podano według Rozporządzenia... (2014). Na podstawie regionalnej klasyfikacji Kasprzaka (2005) najokazalsze drzewa podzielono na trzy kategorie: o obwodach pomnikowych, o obwodach zbliżonych do pomnikowych (90% obwodu pomnikowego) i okazałe (80% obwodu pomnikowego).

Na terenie badanego obiektu ustalono lokalizację drzew pomnikowych. Poza tym w pracy magisterskiej Szczepańskiego (2016) znajdują się mapy rozmieszczenia wszystkich badanych okazów.

Wyniki

Ogólna charakterystyka dendroflory

Na terenie założenia parkowego w Małym Buczku stwierdzono występowanie 2257 okazów drzew, krzewów i pnączy.

Drzewa, krzewy oraz pnącza badanego obiektu należą do 66 taksonów (56 gatunków, siedmiu odmian i trzech mieszańców) (Tab. 1) przynależących do 25 rodzin.

Tabela 1. Wykaz taksonów roślin drzewiastych zabytkowego parku dworskiego w Małym Buczku według częstości ich występowania

Lp.	Takson	Liczba okazów	Udział (%)
1	2	3	4
1	<i>Alnus glutinosa</i> L. Gaertner	415	20
2	<i>Acer platanoides</i> L.	332	15
3	<i>Carpinus betulus</i> L.	242	11
4	<i>Prunus padus</i> L.	212	10
5	<i>Fraxinus excelsior</i> L.	189	8
6	<i>Picea abies</i> L. (Karsten)	185	8
7	<i>Quercus robur</i> L.	59	3
8	<i>Ulmus glabra</i> Hudson	50	2
9	<i>Sambucus nigra</i> L.	42	2
10	<i>Acer pseudoplatanus</i> L.	42	2
11	<i>Crataegus monogyna</i> Jacq.	37	1
12	<i>Betula pendula</i> Roth	35	1
13	<i>Populus alba</i> L.	31	1
14	<i>Pyrus communis</i> L. em. Gaertner	29	1
15	<i>Corylus avellana</i> L.	28	1
16	<i>Hedera helix</i> L.	27	1
17	<i>Fagus sylvatica</i> L.	27	1
18	<i>Malus domestica</i> Borkh.	25	1
19	<i>Picea pungens</i> Engelm.	23	1
20	<i>Populus tremula</i> L.	22	1
21	<i>Tilia cordata</i> Miller	19	0,8
22	<i>Salix fragilis</i> L.	17	0,8
23	<i>Acer pseudoplatanus</i> L. var. <i>cuprea</i>	16	0,7
24	<i>Cerasus mahaleb</i> L.	12	0,5
25	<i>Aesculus hippocastanum</i> L.	11	0,5
26	<i>Salix alba</i> L.	10	0,5
27	<i>Quercus petraea</i> (Mattuschka) Liebl.	9	0,3
28	<i>Picea omorica</i> Pančić Purk.	8	0,2
29	<i>Rhododendron</i> L.	8	0,2
30	<i>Symphoricarpos albus</i> L. Blake	6	0,2

Tabela 1 – cd.

1	2	3	4
31	<i>Rosa canina</i> L.	6	0,2
32	<i>Prunus spinosa</i> L.	6	0,2
33	<i>Euonymus europaeus</i> L.	6	0,2
34	<i>Sorbus acuparia</i> L.	6	0,3
35	<i>Populus nigra</i> L.	5	0,2
36	<i>Populus ×canadensis</i> Moench	4	0,2
37	<i>Aesculus ×carnea</i> Hayne	4	0,2
38	<i>Physocarpus opulifolius</i> L. Maxim	4	0,2
39	<i>Lonicera tatarica</i> L.	4	0,2
40	<i>Tilia platyphyllos</i> Scop.	3	0,1
41	<i>Philadelphus coronaries</i> L.	3	0,1
42	<i>Fagus sylvatica</i> L. var. <i>atropunicea</i> West	3	0,1
43	<i>Abies nordmaniana</i> (Steven) Spach	2	0,1
44	<i>Acer negundo</i> L.	2	0,1
45	<i>Fagus sylvatica</i> L. var. <i>cuprea</i>	2	0,1
46	<i>Larix kaempferi</i> (Lamb.) Carr.	2	0,1
47	<i>Pinus strobus</i> L.	2	0,1
48	<i>Platanus ×acerifolia</i> (Aiton) Willd.	2	0,1
49	<i>Pseudotsuga menziessi</i> (Mirabel) Franco	2	0,1
50	<i>Quercus rubra</i> L.	2	0,1
51	<i>Robinia pseudoacacia</i> L.	2	0,1
52	<i>Taxus baccata</i> L.	2	0,1
53	<i>Thuja plicata</i> D. Don ex Lam.	2	0,1
54	<i>Ulmus glabra</i> Hudson var. <i>fastigiata</i> Loud	1	0,1
55	<i>Tilia tomentosa</i> Moench	1	0,1
56	<i>Ribes uva-crispa</i> L.	1	0,1
57	<i>Reynoutria japonica</i> Houtt	1	0,1
58	<i>Pinus nigra</i> J. F. Arnold	1	0,1
59	<i>Larix decidua</i> L.	1	0,1
60	<i>Fagus sylvatica</i> L. var. <i>laciniata</i> Vignet	1	0,1

Tabela 1 – cd.

1	2	3	4
61	<i>Crataegus coccinea</i> L.	1	0,1
62	<i>Abies alba</i> Miller	1	0,1
63	<i>Abies cephalonica</i> Loudon	1	0,1
64	<i>Abies procera</i> Rehd.	1	0,1
65	<i>Acer platanoides</i> L. var. <i>Lorberii</i> Van Houtte	1	0,1
66	<i>Acer pseudoplatanus</i> L. var. <i>Leopoldii</i> Lerm.	1	0,1

Najliczniej reprezentowane są rodziny *Rosaceae* (12 gatunków, co stanowi 18%), *Salicaceae* (8 – 11%) i *Pinaceae* (7 – 11%), nieco mniejszy udział mają *Aceraceae* (6 – 8%) oraz *Fagaceae* (5 – 4%). Pozostałe rodziny reprezentowane są przez dwa do trzech gatunków.

Większość taksonów roślin drzewiastych parku (37 – 56%) jest obcego pochodzenia i należy do kenofitów. Zinventaryzowano 29 krajowych gatunków (44%), w tym znacznie więcej apofitów (20 – 30%) niż spontaneofitów (9 – 12%).

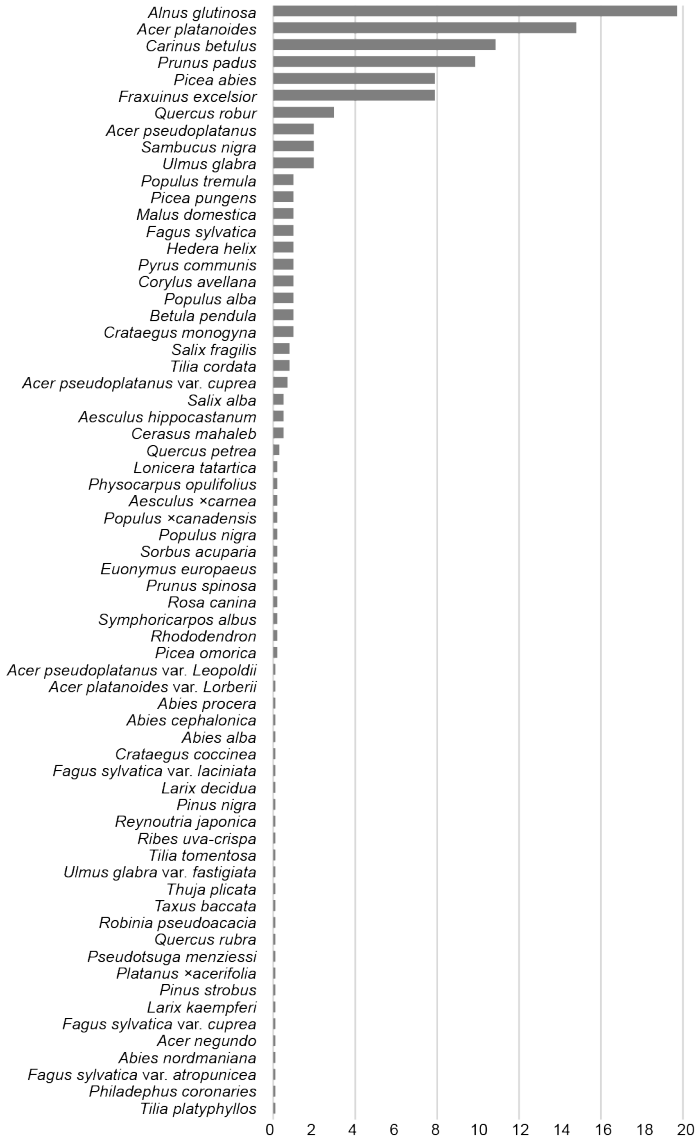
Najczęściej spotykanymi drzewami są krajowe gatunki związane głównie z olsami, łągami i grądami: olsza czarna (*Alnus glutinosa*) (415 drzew – 20%), klon pospolity (*Acer platanoides*) (332 – 15%) i grab pospolity (*Carpinus betulus*) (242 – 11%), pozostałe gatunki mają udział do 10% (rys. 2).

Niemal połowę (47%) powierzchni zajmowanej przez krzewy porasta śnieguliczka biała (*Symphoricarpos albus*), dość często występują leszczyna pospolita (*Corylus avellana*) i róża dzika (*Rosa canina*). Liczny jest także bluszcz pospolity (*Hedera helix*) – pnącze, które rośnie na 25 drzewach, najczęściej na grabach, ale także na klonach i jesionach.

W parku najliczniejsze są młode drzewa o obwodach 15–24 cm (301 drzew – 13%), 25–34 cm (290 – 13%) oraz 35–44 cm (204 – 10%). Nieco ponad 100 drzew (od 101 do 122 sztuk) stwierdzono w każdej z sześciu poniższych klas obwodów z zakresów: 45–54 cm, 65–74 cm, 75–84 cm, 85–94 cm, 105–114 cm i 115–124 cm. Sporo jest drzew mierzących 55–64 cm (97 – 4%) oraz 95–104 (94 – 4%). W pozostałych kategoriach wymiarowych jest poniżej 90 sztuk. Tylko dwa drzewa mierzą ponad 500 cm, w tym jedno ponad 700 cm.

W badanym obiekcie jest wiele młodych drzew o wysokości 6–10 m (462 – 21%) i tych najmłodszych mierzących do 5 m (331 – 15%). Jednak najliczniejsze są te o wysokości od 16 do 25 m (878 – 39%). Dość liczne (292 – 15%) są także okazy mierzące 11–15 m. Spośród najwyższych drzew 181 (8%) osiąga 26–30 m, a 17 drzew (2%) mierzy nawet 31–35 m.

Dominują drzewa zdrowe (85%) i niewymagające zabiegów pielęgnacyjnych. Ponad połowa z nich (1187 okazów – 55%) znajduje się w bardzo dobrym, a dalszych 666 (30%) w dobrym stanie zdrowotnym. W średniej kondycji jest 200 okazów (10%), a w złej 49 (3%). Tylko 9 drzew (1%) jest w bardzo złym stanie. Stwierdzono też 39 (2%) martwych drzew (klasa 0).

Rys. 2. Procentowy udział drzew występujących w zabytkowym parku dworskim w Małym Buczku 2014 r.

Gatunki chronione i najcenniejsze drzewa

Pośród gatunków objętych ochroną prawną, na badanym terenie stwierdzono występowanie 2 okazów cisa pospolitego (*Taxus baccata*) w formie krzewiastej o łącznej powierzchni 107 m² objętego ochroną częściową (Rozporządzenie..., 2014).

W parku rośnie 145 cennych drzew o znacznych wymiarach, w tym 68 drzew o obwodach pomnikowych, 33 o obwodach zbliżonych do pomnikowych i 44 drzewa okazałe. Ze względu na ograniczoną objętość artykułu w tabeli przedstawiono jedynie pojedyncze okazy danego gatunku osiągające najwyższe wymiary obwodów w kategorii (tab. 2). W parku jest 10 pojedynczych okazów drzew chronionych jako pomniki przyrody oraz aleja grabowa. Najcenniejszymi drzewami badanego obiektu są: dąb szypułkowy (*Quercus robur*) o obwodzie 715 cm i wysokości 30 m, lipa srebrzysta (*Tilia tomentosa*) (520 cm, 30 m) oraz wierzbka krucho (*Salix fragilis*) (503 cm, 23 m). Wśród drzew o obwodach zbliżonych do pomnikowych wyróżniają się: topola kanadyjska (*Populus × canadensis*) (377 cm, 30 m), dąb szypułkowy (*Quercus robur*) (368 cm, 29 m) i topola biała (*Populus alba*) (362 cm, 30 m). Drzewa okazałe to m.in. topola kanadyjska (*Populus × canadensis*) o obwodzie 320 cm i wysokości 24 m oraz świerk pospolity (*Picea abies*) o obwodzie 275 cm i wysokości 32 m.

Tabela 2. Wykaz najokazalszych drzew zabytkowego parku dworskiego w Małym Buczku oraz liczba okazów reprezentująca takson w danej kategorii wymiarowej

Lp.	Takson	Obwód (cm)	Wysokość (m)	Stan zdrowotny	Liczba okazów
1	2	3	4	5	6
Drzewa o obwodach pomnikowych					
1	<i>Quercus robur</i>	715	30	4	1
2	<i>Tilia tomentosa</i>	520	30	3	1
3	<i>Salix fragilis</i>	503	23	3	2
4	<i>Fagus sylvatica</i> var. <i>atropunicea</i>	495	24	2	1
5	<i>Tilia cordata</i>	490	23	3	3
6	<i>Fraxinus excelsior</i>	390	31	4	9
7	<i>Acer platanoides</i>	385	30	5	23
8	<i>Populus × canadensis</i>	384	35	0	1
9	<i>Fagus sylvatica</i> var. <i>cuprea</i>	375	28	3	1
10	<i>Platanus × acerifolia</i>	339	29	5	2
11	<i>Ulmus glabra</i> var. <i>fastigiata</i>	327	19	3	1
12	<i>Picea abies</i>	325	30	5	2
13	<i>Aesculus hippocastanum</i>	305	18	4	1
14	<i>Acer pseudoplatanus</i> var. <i>cuprea</i>	298	21	5	1
15	<i>Alnus glutinosa</i>	290	23	5	3
16	<i>Pinus strobus</i>	289	27	4	1
17	<i>Carpinus betulus</i>	264	30	5	6

Tabela 2 – cd.

1	2	3	4	5	6
18	<i>Malus domestica</i>	196	6	3	6
19	<i>Thuja plicata</i>	190	25	5	1
20	<i>Prunus padus</i>	131	11	4	1
21	<i>Crataegus monogyna</i>	106	11	5	1
Drzewa o obwodach zbliżonych do pomnikowych					
1	<i>Populus ×canadensis</i>	377	30	4	1
2	<i>Quercus robur</i>	368	29	4	1
3	<i>Populus alba</i>	362	30	3	1
4	<i>Picea abies</i>	300	28	5	2
5	<i>Fagus sylvatica</i>	298	26	4	2
6	<i>Abies nordmaniana</i>	285	20	4	1
7	<i>Aesculus hippocastanum</i>	270	17	3	1
8	<i>Fraxinus excelsior</i>	240	30	4	3
9	<i>Acer pseudoplatanus</i> var. <i>Leopoldii</i>	235	27	4	1
10	<i>Acer platanoides</i>	215	26	4	11
11	<i>Carpinus betulus</i>	199	26	3	9
Drzewa o obwodach okazałych					
1	<i>Populus ×canadensis</i>	320	24	0	2
2	<i>Picea abies</i>	275	32	4	5
3	<i>Abies nordmanniana</i>	273	30	5	1
4	<i>Fagus sylvatica</i>	272	20	4	3
5	<i>Larix kaempferi</i>	270	27	4	1
6	<i>Larix decidua</i>	267	30	5	1
7	<i>Aesculus hippocastanum</i>	241	13	0	1
8	<i>Alnus glutinosa</i>	224	23	4	3
9	<i>Fraxinus excelsior</i>	223	25	3	3
10	<i>Acer pseudoplatanus</i> var. <i>cuprea</i>	215	25	5	1
11	<i>Acer platanoides</i>	197	23	4	8
12	<i>Carpinus betulus</i>	177	9	0	12
13	<i>Pyrus communis</i>	140	18	4	1
14	<i>Malus domestica</i>	82	6	2	1
15	<i>Crataegus coccinea</i>	80	6	3	1

Według Rejestru Polskich Drzew Pomnikowych za najgrubsze drzewo w Polsce (2018 r.) uznaje się obecnie lipę drobnolistną w Cieleńnikach o obwodzie 10,77 m. Dla porównania najgrubsza lipa drobnolistna w parku ma obwód 4,90 m. Najgrubsze drzewo w parku to dąb szypułkowy o obwodzie 7,15 m (najgrubszym dębem szypułkowym w Polsce jest dąb Chrobry na Dolnym Śląsku o obwodzie 10,07 m). Najwyższe drzewo w kraju to dąglezia zielona w Mesznej w województwie śląskim – 57,30 m, natomiast w zabytkowym parku w Małym Buczku rośnie topola kanadyjska o wysokości 35 m, takie same wartości mają również trzy klony pospolite.

Dyskusja i wnioski

Park w Małym Buczku jest miejscem wypoczynku dla dorosłych i placem zabaw dla dzieci. W miejscu, w którym dawniej stały kościół i szkoła, postawiono tablice informacyjne oraz zapoczątkowano kolekcję drzew upamiętniających znane postaci, m.in. dąb Jana Pawła II czy cis Benedykta XVI. Dendroflora parku jest cenna i różnorodna. Na niewielkim obszarze (7,6 ha) rośnie ponad 2200 drzew, krzewów i pnączy należących do 66 taksonów. Są to głównie krajowe drzewa związane z żyznymi lasami liściastymi (olsze, klony, graby, dęby itd.). Większość (85%) zinwentaryzowanych okazów jest zdrowa i nie wymaga zabiegów pielęgnacyjnych. Największy walor parku stanowi 145 okazałych drzew, z których 68 ma obwody pomnikowe. Jest to jedyny park w okolicy, w którym znajduje się aż 11 pomników przyrody, w tym gatunki zarówno rodzime, jak i obcego pochodzenia, np. lipa srebrzysta. W parku rosną również stare drzewa o nietypowych kształtach liści (np. strzępolistna odmiana buka pospolitego czy klon pospolity odmiana Lorberga), o atrakcyjnym pokroju (wiąz górski o odmianie kolumnowej) i w różnych odmianach barwnych (purpurowa odmiana buka pospolitego oraz miedziana odmiana klona jawora).

Obecnie stan zabytkowego parku w Małym Buczku można uznać za dobry, jednakże, aby go utrzymać, wskazane jest przeprowadzenie zabiegów zawartych w zaleceniach ochronnych, dotyczących infrastruktury oraz dendroflory. Takie wskazówki w swojej pracy proponują Kańduła i Knaflowska (2012). Są to między innymi usunięcie samosiewów przy zachodniej granicy parku, terenie ruin – miejsca dawnego kościoła oraz domu zarządcy – a także w południowo-wschodnim narożniku parku. Wskazane jest także uzupełnienie alei grabowej. Należy również wykonać cięcia pielęgnacyjne koron istniejących grabów. Tradycją parku wywodzącą się od rodziny Kock jest wzbogacenie flory parku przez dodawanie gatunków mniej znanych, co powinno się kontynuować. Niezbędne jest także nawożenie różaneczników, które kwitnąc, niewątpliwie uatrakcyjnają to miejsce. Należy przeprowadzać okresową kontrolę stanu drzew, np. przycinać wyłamane konary i suche gałęzie.

Autorzy artykułu proponują dla zabytkowego parku w Małym Buczku kontrolę i korektę zamontowanych lin łączących konary na drzewach pomnikowych, zabezpieczających przed złamaniem. Kolejnym rozwiązaniem jest nadzór nad gatunkami inwazyjnymi (klon jesionolistny, śnieguliczka biała), aby nie dopuścić do ich ekspansji na terenie parku. Należy dbać także o regularne usuwanie pędów odroślowych lip, wiązów i jesionów oraz pielęgnowanie dosadzonych drzew ozdobnych i owocowych. Inna propozycja

to ogrodzenie młodych jabłoni w celu wyeliminowania szkód w postaci zgrzyzania przez zające i spalowania przez sarny oraz jelenie. Konieczne jest też przeciwdziałanie rozprzestrzenianiu się szrotówka kasztanowcowiaczka poprzez grabienie i usuwanie opadłych liści kasztanowców. W parku pojawiły się bobry, które zgryzają drzewa, również te ozdobne. Należałoby je więc zabezpieczyć metalową siatką.

Aby zachować zabytkowy park w Małym Buczku w dobrym stanie zdrowotnym oraz estetycznym trzeba kształtować go zgodnie z założeniami projektu rewitalizacji parku sporządzonego przez Knaflewską i Kańdułę (2012) oraz autorów niniejszej publikacji.

Literatura

- Auer, E., Ciżmowska, G., Kalka, K., Redzimska, I., Wolska, B. (1999). Gmina Lipka. Krótka historia 18 wsi. Piła: Pracownicza Spółdzielnia Wydawniczo-Prasowa „Akapit”.
- Bończa-Bystrzycki, L. (2004). Parafia katolicka Trójcy Świętej w Wielkim Buczku (1821–1945). Maszynopis. Koszalin.
- Bożętka, B. (2007). Parki i ogrody historyczne w krajobrazie województwa wielkopolskiego. Poznań: Bogucki Wyd. Nauk.
- Dolla, Z. (2005). Inwentaryzacja dendroflory w zabytkowym parku dworskim w Buczku Małym. Maszynopis. Nadleśnictwo Lipka.
- Drobiewska, E. (2007). Park w Małym Buczku. *Kronika Wlkp.*, 2, 122, 70–78.
- Główny Urząd Statystyczny. Ochrona Środowiska. (2015). Parki i ogrody historyczne według województw. Warszawa: Zakład Wydawnictw Statystycznych.
- Goerke, O. (1918). Der Kreis Flatow. In *geographischer, naturkundlicher und geschichtlicher Beziehung*. Thorn: Kreisausschuß.
<https://www.rpdp.hostingasp.pl>
http://www.gminalipka.pl/strona-134-maly_buczek.html
http://www.polskiezabytki.pl/m/obiekt/8612/Buczek_Maly
<http://poznan.wuoz.gov.pl>
- Kamiński, B., Czerniak, A. (2000). Badanie drzewostanów oraz sporządzenie opinii naukowej kwalifikującej do stworzenia wykazu inwentaryzowanych starych cennych drzew na terenie miasta Poznania. Maszynopis. Poznań: Kat. Inż. Leśn. UP.
- Kasprzak, K. (2005). Ochrona pomników przyrody. Zasady postępowania administracyjnego. Poznań: Wyd. Abrys.
- Kasprzak, K. (2011). Drzewa – pomniki przyrody i pamiątki kultury. *Turystyka Kulturowa*, 4, 17–38.
- Knaflewska, J., Kańduła, M. (2012). Projekt rewitalizacji zabytkowego parku w Małym Buczku. Maszynopis. Mały Buczek – Poznań.
- Krajna-Wielatowski, A. (1928). Ziemia złotowska. Poznań: Skład Główny w Księgarni Szkolnej.
- Kujawa-Pawlaczyk, J. (2005). Park w Buczku Małym. Inwentaryzacja oraz plan zagospodarowania (Nadleśnictwo Lipka). Maszynopis. Nadleśnictwo Lipka.
- Majewski, Z. (1981). Ewidencja parku w Buczku Małym gm. Lipka. Maszynopis. Piła.
- Ochrona środowiska. Główny Urząd Statystyczny. (2016). Warszawa: Informacje i opracowania statystyczne.
- Olaczek, R. (1978). Funkcje parków wiejskich. Ochrona i kształtowanie środowiska przyrodniczego. Kraków: Zakł. Ochr. Przyr. PAN.
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin. (2014). *Dz. U.*, poz. 1409.
- Seneta, W., Dolatowski, J. (2011). *Dendrologia*. Warszawa: Wyd. Nauk. PWN.

Szczepański, M. R., Wrońska-Pilarek, D., Janyszek, M. (2018). Dendroflora zabytkowego parku dworskiego w Małym Buczku w województwie wielkopolskim. *Nauka Przyr. Technol.*, 12, 2, 185–197 <http://dx.doi.org/10.17306/J.NPT.00236>

Szczepański, M. R. (2016). Dendroflora zabytkowego parku dworskiego w Małym Buczku w województwie wielkopolskim. Maszynopis. Poznań: Kat. Bot. Leśn. UP.

Vollack, M. (1989). *Das Flatower Land. Ein Bildband unserer grenzmärkischen Heimat.* Gifhorn: Gifhorn Verlag.

Zdrenka, J. (2010). Z notosu Ericha Hoffmana. *Kronika Złotowa i okolic, cz. II (lata 1901-1920).* Złotów: Urząd Miasta Złotowa.

THE DENDROFLORA OF THE HISTORICAL MANOR PARK IN MAŁY BUCZEK IN GREATER POLAND VOIVODESHIP

Abstract

Background. The manor park in Mały Buczek in Lipka Forest District was founded in the 18th century. In 1983 it was registered as a monument because of its valuable, rich dendroflora and historical value. It was a private property, but now it is owned by the state. The aim of the study was to analyse the state of the dendroflora in the park.

Material and methods. The park was inventoried in 2014. The circumferences and heights of trees with a diameter of 15 cm were measured and their health was assessed. The area occupied by shrubs (m²) was measured with a measuring tape. Trees with creepers were marked. Monumental trees were located.

Results. There were 66 taxa of trees, shrubs and vines of 25 families in the park. More than a half of them were of foreign origin (kenophytes). 2,257 specimens were inventoried. Most of them (85%) were in good or very good health. The common yew (*Taxus baccata*) was the only protected species growing in the park.

Conclusions. Currently the park is in satisfactory state and it has valuable and diverse dendroflora. 145 magnificent trees, including 68 with monumental circumferences, are the greatest attraction of the park. Following the assumptions of the park revitalisation plan, it would be necessary to shape the dendroflora and spatial layout adequately so as to preserve the historical character of the park.

Keywords: arborescent plants, inventory of arborescent plants, Lipka Forest District, natural monuments

Adres do korespondencji – Corresponding address:

Mariusz R. Szczepański, Katedra Botaniki Leśnej, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, ul. Wojska Polskiego 28, 60-637 Poznań, Poland, e-mail: Mariusz2023@gmail.com

Zaakceptowano do opublikowania – Accepted for publication:

20.06.2018

Do cytowania – For citation:

Szczepański, M. R., Wrońska-Pilarek, D., Janyszek, M. (2018). Dendroflora zabytkowego parku dworskiego w Małym Buczku w województwie wielkopolskim. *Nauka Przyr. Technol.*, 12, 2, 185–197. <http://dx.doi.org/10.17306/J.NPT.00236>